

TIETEEN AVOIMUUS ETENEE HAASTEISTA HUOLIMATTA

Tänä vuonna kaksi tärkeää avoimen tieteen julistusta on saavuttanut 20 vuoden iän: Bethesdan ja Berliinin julistukset. Saman virstanpylvään saavutti Budapestin julistus jo vuoden 2022 helmikuussa. Parinkymmenen vuoden aikana avoimen tieteen kentällä on ehtinyt tapahtua valtavasti muutoksia. Etenkin viimeiset kymmenen vuotta ovat olleet täynnä kunnianhimoista pyrkimystä tieteen avoimuuden edistämiseksi. Tavoitteet eivät ole täysin toteutuneet, mutta kehitys on ollut pääosin myönteistä.

Erilaiset kansalliset ja kansainväliset linjaukset, hankkeet ja käytännön toteutukset ovat lukuisin tavoin avanneet tieteen tuloksia kaikkien kiinnostuneiden käyttöön. Samalla avoimen tieteen palvelut ovat laajentuneet ja muuttuneet yhä tärkeämmäksi osaksi tieteellisten kirjastojen työtä. Tietämys ja osaaminen on vähitellen karttunut ja nykyisin kirjastojen henkilöstö voi olla ylpää keskeisestä roolistaan avoimen tieteen asiantuntijana.

Haasteitakin riittää edelleen, ja etenkin avoimuudesta aiheutuvat kulut herättävät huolia. Avoimen julkaisemisen kustannukset ovat olleet mittavia ja nyt FinELibillä on jälleen edessään vaikeat sopimusneuvottelut. Kunnianhimoisena tavoitteena on saada hintoja merkittävästi alaspäin.

Haasteena voidaan pitää myös sitä, että tieteellisten julkaisujen avoimuuden asteen kivuttua Suomessa jo 80 % tietämille, on suurempien prosenttiosuuksien tavoittelu entistä vaikeampaa.

Yliopistokirjastojen yhteinen FUN-verkosto pyrkii osaltaan edistämään avointa tiedettä. FUNin tuoreessa toimintasuunnitelmassa on muun muassa *Rights Retention* -strategian edistäminen yhteistyössä Suomen yliopistojen rehtorineuvoston Unifin kanssa. Mainitun strategian tavoitteena on mahdollistaa tieteellisten julkaisujen välitön avoimuus riippumatta kustantajien edellyttämistä julkaisuviiiveistä.

Avoimeen tieteeseen liittyvä tiedon jakaminen erilaisissa julkaisukanavissa on myös tärkeää työtä. Signum on osaltaan toiminut väylänä tiedon jakamiseen. Käytännössä jokaisessa lehden numerossa on jo vuosien ajan julkaistu avoimen tieteen teemoja eri tavoin käsitteleviä artikkeleita.

Tästä Signumin numerosta voit lukea yhteenvedon lehteä koskeneen STKS:n jäsenkyselyn tuloksista. Numero sisältää myös raportin viime kevään RDA-konferenssista Göteborgista sekä tiiviin tietopakettin linkitetyn datan mahdollisuuksista.

STKS:n työryhmistä esittelyvuoron saa Uuden teknologian työryhmä. Kyseinen työryhmä on myös toteuttanut tekoälyteemoja käsittelevän kokeellisen artikkelin yhdessä ChatGPT:n kanssa.

Ritva Niskala jatkaa tässä lehdessä muisteluita Afrikan vuosistaan, tällä kertaa ajasta Namibian yliopiston kirjaston apulaisjohtajana. Juha Hakala puolestaan jatkaa artikkelissaan standardien tuottamiseen liittyvien teemojen käsittelyä.

Hyvää syksyä ja oivaltavia lukuhetkiä kaikille Signumin lukijoille!

Mika Holopainen